

Eros Jäske

Koululaitos Raudussa

Se, joka nopeimmin ajaa entisen koulunsa ohitse, oli todennäköisesti siellä hitain.

Kansakoululaitos

Rautulaiset kansakoulujen perustamista ajaneet henkilöt saivat ponnistella sitkeästi asiaansa ajaessaan. Siihen vaikutti osaltaan myös suunnitteilla ollut lahjoitusmaiden lunastuskysymys. Ei mielellään otettu kannettavaksi uusia rasitteita.

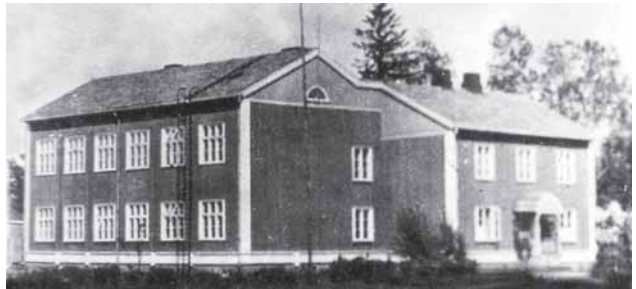
Lukutaidon opettamisesta pidettiin kyllä huolta kiertävien koulumestarien toimesta. Lukutaito katsottiin talonpojalle riittäväksi kun luultiin, että lapset kouluissa vieraantuisivat työn teosta.

Raudun ensimmäinen kansakoulu aloitti toimintansa kirkonkylässä 15. päivänä tammikuuta 1876. Se tapahtui kunnostetussa ”Ruukolan rouvalta” ostetussa talossa. Ensimmäisenä opettajana toimi Taneli Väyrynen ja oppilaisiksi otettiin aluksi yksinomaan poikia. Johtokuntaan valittiin rovasti A.G. Hahl, kunnankokouksen esimies pastori K.A.E. Antell, suntio J. Mentu, kauppias A. Falin sekä lampuodit Matti Virolainen ja J. Pietiäinen.

Vuonna 1896 säädetty asetus velvoitti kunnat jakamaan alueensa piireihin, joihin tuli perustaa koulu, jos tietty määrä lapsia oli kouluun tulossa. Asetettu toimikunta

Aseman kansakoulu

Kirkonkylän kansakoulu

Mäkrän kansakoulu

ehdotti kunnan jaettavaksi viiteen koulupiiriin seuraavasti: Varikselan eli kirkonkylän piiri, jossa oli 1044 asukasta ja näistä lapsia 189, Huhdin piiri, jossa vastaavat luvut olivat 471 ja 101, PalKun Huhdin ja Suvenmäen koulut pääsivät aloittamaan toimintansa 1903, oli kulunut 27 vuotta kirkonkylän koulun alkamisesta. Palkealan koulu aloitti toimintansa 1906, Orjansaaren 1910, Raasulin 1913, Mäkrän 1915, Vehmaisten ja Raudunkylän 1918 sekä Aseman koulu 1936.

Sirkiänsaaren koulu aloitti samanaikaisesti Huhdin koulun kanssa ja kuului Huhdin piiriin aina vuoteen 1925 saakka. Vuonna 1930 päätettiin siirtää Suvenmäen koulu Maanselälle, jonne perustettiin uusi piiri 1936 alusta. Myös aseman piiri perustettiin 1936 alusta, jolloin Huhdin piiri muutettiin Sirkiänsaaren piiriksi.

Koulunkäynti oli pitkään vapaaehtoista. Kaikki kouluun saapuneet eivät käyneet sitä loppuun saakka eli kaikkia neljää luokkaa. Vuoden 1910 tilaston mukaan Raudussa oli silloin käynyt koko kansakoulun 168 naista ja 334 miestä. Kaikista koulukäyisistä oli samanaikaisesti koulussa 35–45 prosenttia, joka määrä oli luonnollisesti noussut ja nousi koko ajan.

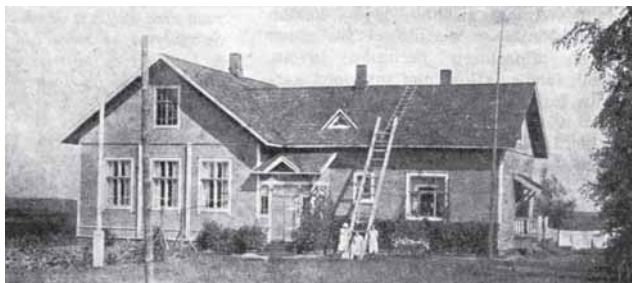
Yleisen oppivelvollisuuslain säätäminen 1921 velvoitti myös koulutusmahdollisuuden parantamiseen. Näiden toimenpiteiden suorittamisesta mainittiin jo edellä koulupiirien tarkistamisena.

Orjansaaren kansakoulu

Palkealan kansakoulu

Raasulin kansakoulu

Raudunkylän kansakoulu

Sirkiänsaaren kansakoulu

Suvenmäen kansakoulu

Vehmaisten kansakoulu

Näiden laitosten, niiden johtokuntien ja opettajien voidaan todeta tehneen rautu-laisten elämiseen ja olosuhteisiin vaikuttaneen suurtyön. Vaikeammista olosuhteista huolimatta vieläpä erittäin hyvin ja vertailukelpoisella tavalla muuhun Suomeen nähden. Itsenäisyyden ajan monissa komiteamietinnöissään painotettiin keinojen hake-mista mahdollisimman päte-vien opettajien saamiseksi rajaseudulle. Kolmekymmentä-luvun kansakoululaisena voin-kin arvella, että harvoin saanevat lapsenlapsemme ko-kea nykykouluissaan sellaista tunnelmaa kuin meidän kuu-si- ja kevätjuhlissa.

Inkeriläisten koulutus

Erikoisuutena merkittävään kirjoihin Inkeriläisten koulu-tus Raudussa 1920-luvulla. Inkeriläislapsia varten perus-tettiin Haapakylään erillinen kansakoulu, jossa kävi oppi-laita mm. Orjansaarelda, Raa-sulista, Maanselältä, Liip-pualta ja Haapakylältä.

Kansalaisopisto

Raudun kansalaisopisto perustettiin 1922. Opiston johtajaksi nimettiin äskettäin perus-tetun rajaseudun valistusohjaajan tehtävää hoitanut opettaja Santeri Kosonen. Hänen jälkeensä ovat johtajina toimineet kansakouluntarkastaja Antti Nurmiranta 1924–25, opettaja J.P. Kokko 1925, opettaja Eetu Karhunen 1926–28 ja 1932–33, maisteri Mikko Sipponen 1928–29, maisteri Onni Friberg 1929–31, yo Sisko Friberg 1931–32, maisteri A.A. Niskala 1933–37 ja maisteri A. Salomaa 1937–39. Opettajina toimivat sekä paikalliset että vierailevat opettajat. Varsinaisena toimipaikkana oli pitkään Tuki-an talo, myöhemmin Viljo Sataman talo asemalla.

Opiston järjestämät luennot ja oppitunnit pidettiin iltaisin kello 18 jälkeen sekä keskuspaikalla että eri puolella pitäjää pääasiassa kansakouluilla. Oppilasmäärä vaihteli 79:stä 182:een. Vieraita luennoitsijoita kävivät kuuntelemaan muutkin kuin opiston oppilaat.

Oppilaskunta järjesti myös juhlia ja virkistystilaisuuksia sekä retkeilyä. Opistolla oli myös kirjasto.

Opiston johtokunnassa toimineista mainittakoon Eino Rahikka, Reino Heinonen, Viljo Satama, Karl Asomaa, Juho Tepponen, A.B. Lindberg, F. Katajavuori, E. Koistinen, Yrjö Kiijärvi, Matti Honkanen, J.P. Kokko, Kusti Lopenen, Matti Pulakka, Topias Mentu, Johannes Hyyrinen, Väinö Issakainen, Hilja Siitonen ja Rauha Lamppu.

Inkeriläisiä koululaisia Ihalaisen talolla. Takarivissä oikealta Tahvo Maksimoff, 4. Jussi Maksimoff, - Korkka, Maria Ivanoff, Maikki Ivanoff, Matti Savolainen. Keskirivissä oikealta Armas - , - Uosukainen, Paavo Ivanoff (Salmela), Antti Feudoroff, Andrei Miina, Esa Korkka, opettaja Katri Pönniö, Helmi Korkka, Maria Kanervo, Niina Aleksandroff, Helena Husu. Alarivissä oikealta Antti Petroff, Teuvo Ivanoff, Pekka - , Mikko Ivanoff, Jussi Feudoroff, Matti Paulio ja Liisa Kiiski.

Kansalaisopistolaisia Sataman talolla. Eturivissä keskellä muun muassa kansalaisopiston johtaja ja rouva Eetu Karhunen, johtokunnan puheenjohtaja Eino Rahikka ja rouva Aino Satama.

Jatkosodan ajan koulut

Myös ns. Jatkosodan aikana kävivät Raudussa olleet oppivelvolliset siellä koulua.

Kirkonkylän kansakoulu toimi vuosina 1943–44 Keripadassa Kyllikki ja Veikko Kermisen talossa. ”Opettajina toimivat heidän lisäksi Manu Heikkonen ja Vieno Vainio,” muistelee Elvi Valkonen-Osmala ja jatkaa: ”*Oppilaat istuivat penkeillä. Kouluruokalakin oli toiminnassa. Ruoka keitettiin piharakennuksessa ja kannettiin ämpäriellä koululle. Alaluokat olivat Anna Vaskelaisen talossa. Siellä toimi opettajana maitteri Terttu Haapakoski.*” Edelleen Elvin muistaman mukaan: ”*Vehmaisten kylässä oli kansakoulu Mauno Nypelön talossa. Koulua pidettiin tuvassa ja siellä oli pulpettejakin. Opettajana toimi Ida Steenfors. Orjansaaressa toimi myös kansakoulu.*”

Opettaja Elli Viinanen-Raitonen muistelee eräessä kirjoituksessaan: ”*Tarkastajan kutsuttua entisiä rajaseudun opettajia koulutyöhön Kannakselle lähdin vuoden 1944 alussa taas Rautuun, nyt Raudunkylän koulua pitämään asevelitaloon Suurporkulle.*”

Rautulaisia muissa oppilaitoksissa

Rautulaisia opiskeli pitäjän ulkopuolella oppikouluissa, kansanopistoissa ja maanviljelysoppilaitoksissa mm. Uudellakirkolla, Kanneljärvellä, Pölläkkälässä, Viipurissa, Elisenvaarassa, Petäjärvellä ja Käkisalmissa.

Sodan ajan (1943) koulukuva Keripadasta
opettajana Kyllikki Kerminen.

Elin Damski

Vaelluksella Raudussa

Emäntä Elin Damski on syntynyt 1919 Anna o.s. Intke ja Kosti Suvimaan tyttärenä Raudun pitäjän Sunikkalan kylässä. Esiintymiskykyisenä ja tarmokkaana henkilönä hän on paljon käytetty voima erilaisissa yleisötilaisuuksissa. Entiseen Rautuun hän on käynyt tutustumassa jo parikymmentä kertaa. Hänen kirjallisuudesta tuotannostaan ja kotiseurakkaudestaan on hyvä näyte seuraavassa kronikassa.

Mis lienetkin, rakas rautulainen, lauluvirren keinuttaja?
Kysyn sulta siskoseni, siulta vakaa veikkoseni,
kuljetko kannel kainalossa, laululipas lantiolla?
Vai onko laulusi lakanneet, kannel pistetty pajuhun?

Nyt et enää orpo ole, mieron tiet et matkaele, olet oman orren alla.
Vaik lie kuin komea kotisi, tai uot ostant osakkeen, kuljet kaupungin katuja?
Tiedät kuitenkin todeksi, parasha se paikka oli, jossa synnyit,
jossa kasvoit, jossa elosi aloitit. Vaan kerrotko siitä kenelle?

Kaiulettele kanneltasi, soita sillä suvullesi,
viritä virtesi helinä, laula lasten lapsillesi,
ettei kaikki katoaisi, menis meidän mukaanamme,
iäks unhoon uppoaisi.

Kerro niistä kennähistä, kankahista kukkivista.
Laula niistä lehtosista, satakielen laulumaista,
joita kuljit kesäöinä, suvi-iltoina iloitsit.

Tai kun soutelit sä siellä, Leinijärven lainehilla, kera kainalokanasi,
kiersit niemien neniä, uit siellä lahden lainehissa, varpaat pistit valkohiekkään.
Saavuit suuren saaren rantaan, tunsit silloin tullehesi,
saapunees kuin satusaareen, niin ol siellä luonto kaunis.
Kukat kasvoi kaikenlaiset, tuhattuoksuin tulvahteli, tervetulleeks toivotteli.

Kerro siitä, kuinka kuljit, Keripadan kukkuloilla, kummilla noilla kumpareilla.
Mäki nousi, toinen laski, suksimäki joka suuntaan.
Tai Palkealan paltehella, kuinka sieltä silmiis siinsi,
laineet Laatokan ”meren”, kullatut kupolit Valamon.
Patsas siel ol myös Parasken, hautakumpu kuulun naisen.
Jos nousit Liippuan laelle, sieltä katse kauas kantoii,
yli metsien ulapan, penikulmien pituisen,
järven selkien sinisten, armaiden noit aukuioiden,
joissa kylät kyyhötteli, pihatanhuat tasaiset, kodit rakkaat rautulaisten.

Tahi jos olit Orjansaares, paltehella Partasien,
 Kermisien kennämällä, noil olomailta Oravien.
 Sielt jos aloit alamäen, parit virstat viilettelit,
 silloin saavuit Sajjajoel, jos ol laajat lakeudet, viljaniityt niin komeat,
 jossa kasvoi kaunis kaura, miehen mittaseks yleni.

Mänit siitä Mäkrän kylään, noille ilmoil Ihalaisten.
 Kohosit Kokkomäelle, näkyi sinne rakkaat rannat,
 kaislikot nuo kalaisimmat, Leiniaaltojen ajamat.
 Näkyi Seppälänkin järven selkä.

Kuljit Sipposen sivuitse, vieritse Vesalaisten.
 Tulit teiden risteykseen, mis ol viitat viiteen suuntaan.
 Siin ol myös kuilu kupeellasi, se ol kuulu Kuoleman laakso,
 vaiheilta noilt vapaussodan.

Jatkamaan kun siitä lähdit, aina vielä alamäkeen,
 kohta saavuit seutuville, noil aukioil aseman.
 Raudun asema ol siinä, komea kuin kaupungissa, lie viety malli Viipurista.
 Siinä junat seisahtuivat, päätepiteeseen kun pääsi, käivät siinä kääntymässä.

Käänsit siitä kulkuasi, kiiruhdit Kirkonkylään,
 Holttisen pajan peräitse, ”sentraalin” talon sivuitse, Saarsillan seutuville.
 Siinä ol talo tasanteella, tuttu ol tupa jokaisen,
 komeassa koivikossa, oman aittansa takana, kelpas siinä nuorison nujuta.

Kihusit kirkkoaholla, paraatis olit patsaan luona,
 joka ol muisto mennehistä, noista suurista sodista.
 Mänit mäntyjen lomitse, kuljit kuusien alitse,
 oman koulusi pihalle, opinahjosi oville.
 Oi kun tuntui siel tutulle, puun oksatkin puheli,
 nurmen kukat kuuntelivat, tulkitsivat tunteitasi.

Muistit toki viel museon, tien sivussa siinä,
 suussa Sumpulan kylän, lahjoitusmaiden laitamilla.
 Kimalteli Kirkkojärvi,
 siinä aivan sivullasi, kun sä kiersit kirkkoaitaa.

Jos nyt poikesit Potkelaan, tahi saavuit Savikkolaan, kaunista ol kaikkialla.
 Viljaa siel ei vilu vienyt, hallaöitä ei havaittu.
 Vaelsi sit Vakkilahan, tasaisia tantereita,
 viljavia vainioita, isojen peltujen peräitse, Kuparisten kujasia.
 Tulit yli sen ojasen, Lautsillan laitamilta.
 Silloin saavuit Sunikkalaan, kunnaille noil kukkiville, pientareille pehmoisille.
 Nousit siitä ”sil mäelle”, Tattarmäen tasanteelle,
 siellä kukki kumma vilja, vaaleanpunaisin punoksin.
 Siin kun siirsit silmiäsi, kylät näit kuin kämmenelläs.
 Tuol on Malja Monnonmäet, takana niitten Raudunkylä, Sumpula siinä sivulla.

Tuos on Susjärvi suikaleena, Morsojankin mokoma. Pappila tuol palteen päällä.

Määttäsen talon takana, kohos kirkkomme komea.
 Kellot kutsuen kumisi, ne äänet tuntui niin tutuilta, niiden kutsut kuunneltihin.
 Kirkkoon mentiin mielellämme, joukoin suurin joka pyhä, nuoret miehetkin menivät.
 Sana kaukui selkeänä, siellä seinien sisällä, rovasti Salon saarnatessa.
 Löytyi sieltä lehteriltä, ”kylkiluukin” monen miehen.
 Siellä alttarin edessä, aviot myös alettiin,
 liitot solmittiin lujiksi, koetusten kestäviksi.

Kirkosta kun katseen käänsi, niin ol siinä sivullasi hakamaa niin harvinainen.
 Lemmenlehdoksi nimitetty.
 Siel ol polut pitkin poikien, lehväkattoin kaunistamat.
 Nurmet nukkamattoisia, joissa kielot kilvan kukki, lehdokit siel laitamilla.
 Olit siellä useasti, milloin yksin siellä kuljit, milloin toisen toverina.
 Aina olit kuin unessa, pilvilinnois liihottelit.
 Tuuli kantoi kukkain tuoksut, kevät käet kukahteli.
 Tuli tuhannet sävelet, korviesi kuultaviksi.
 Sitten hämyn hiipiessä, sorein vasta soitto alkoi.
 Huilu hopeinen helisi, kultapilli piipitteli.
 Se ol soitto satakielen. Silloin vain se sitä soitti,
 keskiyön hämyssä hetken, linnut toiset kun lepäsi.

Olit silloin onnellinen, kiitit Kaikkivaltiasta,
 että syntyä sait siellä, elämäsi siellä alkaa.
 Mihinkään ei mieles tehnyt, aijoit siellä aina olla.
 Vaan toisin ol tahto taivaan Luojan, sodatkaan ei sallimattaan.
 Täytyi jättää synnyinseutu, mieron tielle matkaella.

Nyt kun kuljet kulkuasi, askareissasi aherrat,
 täällä ostetuis oloissa, vierailta mi vielä tuntuu.
 Sinne kaipaat niin kovasti, siel on aina aatokset.
 Unissasi siellä olet, valveillakin vaeltelet,
 kuulet kuisketta sydämes.
 Sitä ikävää ikuista, mi ei lakkaa toivomasta.
 Viel jos pääsis sil pihalle, astuu sais sil aholle,
 mihin astui pieni jalka, kun ensi askeleen aloitti.
 Itkisitkö siin ilosi, - vaiko karvaat kyneleesi?
 Saisit ainakin sanoa: Kiitos sulle, rakas Rautu!